

ΓΝΩΜΗ της Ο.Κ.Ε.

επί του Πρώτου Επίσημου Σχεδίου Κειμένου με θέμα:
"Σχέδιο Ανάπτυξης Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)"

Αθήνα, 22 Ιουλίου 1998

Διαδικασία

Στις 30/04/1998 ο Γενικός Γραμματέας Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας κ. Ηλίας Πλασκοβίτης ζήτησε με το υπ. αριθμ. Πρωτ. 14358/ππ 975 έγγραφό του τη διατύπωση αιτιολογημένης γνώμης της Ο.Κ.Ε. επί του "Πρώτου Επίσημου Σχεδίου κειμένου με θέμα: "Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)".

Η Εκτελεστική Επιτροπή της Ο.Κ.Ε., ανταποκρινόμενη στο αίτημα του Γενικού Γραμματέα Επενδύσεων και Ανάπτυξης του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας, όρισε Επιτροπή Εργασίας εκπροσώπων των μελών της, αποτελούμενη από τους κ.κ. Δ. Κυριαζή, Χ. Κεφάλα, Δ. Πολίτη, Κ. Κόλλια, Ν. Λιόλιο (με αναπληρωματικό τον κ. Ι.Κορκόβελο) και Ν. Γιατράκο. Εμπειρογνώμονες ορίστηκαν οι κ.κ. Φ. Δεληγιάννης, Α. Κουτσιβίτου, Γ. Ρωμανιάς και ο καθηγητής κ. Ν. Μαραβέγιας. Ο Δρ. Ε. Αλεξανδράκης, Επιστημονικός Συνεργάτης της Ο.Κ.Ε., είχε την ευθύνη του συντονισμού της επιστημονικής στήριξης του έργου.

Μετά από τις συνεδριάσεις της Επιτροπής Εργασίας όπου συζητήθηκε το Σχέδιο, η Εκτελεστική Επιτροπή ενέκρινε το κείμενο "Πρόταση της Εκτελεστικής Επιτροπής για το πρώτο σχέδιο έκθεσης του Σχεδίου Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου (ΣΑΚΧ)" στη συνεδρίαση της 15 Ιουλίου 1998. Εισηγητής ορίστηκε ο Αντιπρόεδρος της Ο.Κ.Ε., κ. Δ. Πολίτης.

Η Ολομέλεια της Ο.Κ.Ε. αφού σκέφθηκε σύμφωνα με τις αρμοδιότητες της κατά το Νόμο 2232/94, υιοθέτησε το ακόλουθο κείμενο στη συνεδρίαση της 22 Ιουλίου 1998, ως "Γνώμη ΟΚΕ".

Ι. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το "Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου" (ΣΑΚΧ) είναι ένα κείμενο που εξετάζει θέματα οικονομικής, κοινωνικής και χωροταξικής ανάπτυξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους παράγοντες που την επηρεάζουν. Την ευθύνη για τη διαδικασία εκπόνησης του κειμένου την έχει η Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης που αποτελείται από εκπροσώπους των Κρατών-Μελών και της ΓΔ XVI της Επιτροπής. Το κείμενο αυτό είχε παρουσιαστεί στην παρούσα μορφή τον Ιούνιο του 1997. Στη συνέχεια, εκτίθεται σε δημόσιο διάλογο στα Κράτη-Μέλη και αποτελεί αντικείμενο περαιτέρω επεξεργασίας. Στα πλαίσια της φάσης αυτής του δημοσίου διαλόγου, το ΥΠ.ΕΘ.Ο. απέστειλε στην Ο.Κ.Ε. το εν λόγω κείμενο. Τα αποτελέσματα της διαδικασίας αυτής θα ενσωματωθούν στο Σχέδιο ώστε να διαμορφωθεί το τελικό κείμενο.

Σκοπός του ΣΑΚΧ είναι η ανάπτυξη ενός πλαισίου, μιας μεθοδολογίας, καθώς και μιας διαδικασίας για την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης Ευρωπαϊκής στρατηγικής χωρικής ανάπτυξης. Το ΣΑΚΧ έχει τρεις βασικούς στόχους:

1. την οικονομική και κοινωνική συνοχή,
2. την αειφόρο ανάπτυξη,
3. την ισόρροπη ανταγωνιστικότητα στον Ευρωπαϊκό χώρο.

Οι στόχοι αυτοί επιτυγχάνονται με τη δημιουργία ενός κοινού σημείου αναφοράς που ανταποκρίνεται σε ζητήματα που αφορούν στα ακόλουθα κεντρικά, για την Ευρωπαϊκή Ένωση, πεδία δραστηριοτήτων:

- Διαμόρφωση ενός εξισορροπημένου και πολυκεντρικού αστικού συστήματος.
- Ισότητα προσβάσεως στις υποδομές και στη γνώση.
- Συνετή διαχείριση και ανάπτυξη της φυσικής και της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Σε αυτή την φάση, έχουν συμφωνηθεί επτά (7) κριτήρια τα οποία οριοθετούν το πλαίσιο της συζήτησης του ΣΑΚΧ. Αυτά είναι τα ακόλουθα:

1. Γεωγραφική θέση
2. Οικονομική ισχύς
3. Κοινωνική ολοκλήρωση
4. Χωρική ολοκλήρωση
5. Πιέσεις στις χρήσεις γης
6. Φυσικοί πόροι
7. Πολιτιστικοί πόροι

Τα κριτήρια αυτά αποτελούν τη βάση εκκίνησης για τις περαιτέρω συζητήσεις και εργασίες που θα καταλήξουν σε ένα σύνολο κριτηρίων και δεικτών που θα είναι αποδεκτά από όλα τα Κράτη-Μέλη. Η συνδυασμένη εφαρμογή τέτοιων κριτηρίων, ωστόσο, είναι η ενδεδειγμένη μέθοδος για τους σκοπούς κατάρτισης χωρικής πολιτικής.

Σύμφωνα με τη διαδικασία, αφού πρώτα οριστικοποιηθούν τα σχετικά αυτά κριτήρια και οι δείκτες που τα ποσοτικοποιούν, τότε θα καθορισθεί μία τυπολογία περιοχών, και στη συνέχεια μία αποτίμηση επιπτώσεων στο χώρο των μακροχρόνιων ευρωπαϊκών τάσεων και πολιτικών.

Οι κυριότεροι σταθμοί, στην ανάπτυξη του εν λόγω κειμένου, που οδήγησαν στη συνάντηση στο Noordwijk τον Ιούνιο του 1997, όπου παρουσιάστηκε το πρώτο επίσημο σχέδιο εγγράφου του ΣΑΚΧ, είναι οι εξής:

Κέρκυρα (Ιούνιος 1994)

Προσδιορίστηκαν ο πρόλογος, οι αρχές του ΣΑΚΧ και αναπτύχθηκε μία πρώτη θεματολογία του προβληματισμού.

Λειψία (Σεπτέμβριος 1994)

Τέθηκαν οι στόχοι πολιτικής της προσπάθειας και ορίστηκαν οι αρχές, οι τομείς και οι σφαίρες δράσης.

Στρασβούργο (Μάρτιος 1995)

Παρουσιάστηκαν τα πρώτα μεσοπρόθεσμα σενάρια εξελίξεων του χώρου της Ευρώπης και άρχισε ο προβληματισμός και οι διακρατικές πειραματικές δράσεις στον τομέα της χωροταξίας.

Μαδρίτη (Νοέμβριος 1995)

Παρουσιάστηκε μία μέθοδος προσέγγισης των προβλημάτων στο χώρο η οποία επιτρέπει, με τη βοήθεια τεσσάρων κριτηρίων, την αναγνώριση των διαφορετικών αιτίων που προκαλούν τα προβλήματα αυτά και που βρίσκονται, κατά κανόνα, πίσω από την κοινή μορφή με την οποία αυτά εμφανίζονται τις περισσότερες φορές.

Βενετία (Μάιος 1996)

Τα κριτήρια αυτά εμπλουτίστηκαν σε επτά και παρουσιάστηκαν οι πρώτες επιλογές πολιτικής κατά βασικό στόχο και σφαίρα δράσης.

Σημειώνεται ότι είχαν προηγηθεί άτυπες συναντήσεις των αρμοδίων για τη χωροταξία και περιφερειακή ανάπτυξη υπουργών από το 1989 και στην άτυπη συνάντηση υπουργών στη Λιέγη το Νοέμβριο του 1993 αποφασίστηκε η εκπόνηση ενός "Σχεδίου Ανάπτυξης του Ευρωπαϊκού Χώρου". Επίσης, η Επιτροπή παρουσίασε τα έγγραφα "Ευρώπη 2000" (1991) και "Ευρώπη 2000+" (1994), καθώς και τις "δέκα διαπεριφερειακές μελέτες" που εκπονήθηκαν στο χρονικό διάστημα μεταξύ των δύο κειμένων.

II. Γενικά σχόλια

A. Σχέδιο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου

Η ολοκλήρωση της εσωτερικής αγοράς, οι προοπτικές διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η σταδιακή προώθηση των διαδικασιών που οδηγούν στην Οικονομική και Νομισματική Ένοποίηση αναμένεται να έχουν επιπτώσεις στις δομές και στην ανάπτυξη του Κοινοτικού χώρου που θα γίνουν εμφανέστερες την επόμενη δεκαετία.

Η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση των περιφερειών και των κρατών μελών, καθώς και θεμελιώδεις αλλαγές των συνθηκών οικονομικής ανάπτυξης, καθιστούν απαραίτητη μία

παρουσίαση και μία εκτίμηση των μελλοντικών τάσεων σε ό,τι αφορά στην ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου.

Η ανάγκη αυτή καθίσταται επιτακτική εάν λάβει κανείς υπόψη ότι τα παραπάνω πρέπει να ενταχθούν σε μια προοπτική συνολικής ανάπτυξης του ευρωπαϊκού χώρου στο πλαίσιο δεδομένων που προέκυψαν μετά τις ουσιαστικές αλλαγές που επήλθαν στον πολιτικό χάρτη της Ευρώπης στις αρχές της δεκαετίας που διανύουμε.

Λαμβάνοντας υπόψη την παραπάνω πραγματικότητα, η Ο.Κ.Ε. χαιρετίζει τη δημοσίευση ενός κειμένου που προσεγγίζει το πρόβλημα της περιφερειακής χωροθέτησης σε ευρωπαϊκή κλίμακα, θεωρώντας ότι μέσα από το σχετικό κείμενο παρέχεται η δυνατότητα άμεσης αναγνώρισης σημαντικού αριθμού υφισταμένων προβλημάτων, τα οποία σχετίζονται άμεσα με τις απαιτούμενες δομικές παρεμβάσεις που είναι απαραίτητες για την ανταπόκριση στη νέα διαμορφούμενη πραγματικότητα.

Ειδικότερα :

1. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί σωστή και επιβαλλόμενη την άποψη ότι οποιαδήποτε συζήτηση για την ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου πρέπει να κατατείνει στην εκπόνηση ενός προτύπου ανάπτυξης που να συνεκτιμά την αναπόδραστη αναγκαιότητα αποτελεσματικού περιορισμού των ανισοτήτων στις χωρικές συνιστώσες του συνολικού κοινοτικού χώρου.

2. Επισημαίνεται ότι η στατιστικώς μετρούμενη ανισότητα μεταξύ των Χωρών-Μελών, με βάση το ύψος του κατά κεφαλήν Α.Ε.Π. (1:5) δεν απεικονίζει το ύψος της ανισότητας μεταξύ των διαφόρων περιφερειών της Ε.Ε. που είναι πολύ μεγαλύτερο. Συνεπώς, ο περιορισμός των ανισοτήτων προϋποθέτει την αντιμετώπιση του κοινοτικού χώρου με ενιαία αναπτυξιακή για το σύνολό του αντίληψη, δηλαδή συνολική συνθετική αντίληψη, που να ξεπερνά τα εδαφικά όρια των επί μέρους Κρατών-Μελών.

3. Στο πλαίσιο της συνθετικής αυτής αντίληψης η μελλοντική εξέλιξη των περιοχών της κεντρικής Μεσογείου (Mezzogiorno - Ελλάδα) μπορεί να θεωρηθεί συνολικώς, ως μία περιοχή που βρίσκεται σε κρίση με βάση τα κοινά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται σε ολόκληρη την έκταση της περιοχής και που τη διαφοροποιούν, ως σύνολο, από το λοιπό κοινοτικό χώρο (βλ.ΧVI Γενική Διεύθυνση Επιτροπής Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων : "Μελλοντική εξέλιξη των περιφερειών της Κεντρικής Μεσογείου - MEZZOGIORNO - ΕΛΛΑΔΑ" ISMERI EUROPA - Ρώμη, TEAM 4 - Αθήνα, ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ - Αθήνα.

4. Ο χώρος, στην περιφέρεια της Κεντρικής Μεσογείου, δέχεται επιδράσεις τόσο από την κοινωνία όσο και από το υπάρχον παραγωγικό σύστημα, στοιχεία που διαφέρουν ουσιαστικά από τις αντίστοιχες επιδράσεις που δέχονται άλλα συστήματα του κοινοτικού χώρου. Παράλληλα, κοινωνία και παραγωγικό σύστημα δέχονται συντονισμένες πιέσεις από την ανεπάρκεια στις προσαρμογές της οικονομίας αλλά και από άλλης μορφής (κοινωνικής, δημογραφικής, επιπέδου παροχής υπηρεσιών κ.λπ.) δυνάμεις. Οι αλληλεπιδράσεις κοινωνίας και χώρου οφείλονται στη συγκέντρωση του πληθυσμού στα αστικά κέντρα και τις παραλιακές ζώνες, στην εγκατάλειψη της υπαίθρου, στη ρύπανση των υδάτων και του αέρα από τη λειτουργία των αστικών κέντρων, στο χαμηλό επίπεδο διαχείρισης των φυσικών πόρων και στην έντονη ζήτηση για μεταφορές και επικοινωνίες. Οι αλληλεπιδράσεις χώρου και παραγωγικού συστήματος οφείλονται στην ανεπάρκεια των πάσης φύσεως υποδομών, στη στασιμότητα του αγροτικού τομέα, στις ρυπαίνουσες τεχνικές παραγωγής, στο υψηλό κόστος εγκατάστασης και στην υπερβολική εποχιακή πίεση από τον τουρισμό. Εξάλλου, η ανεπαρκής προσαρμογή της οικονομίας πιέζει την κοινωνία με πολύ υψηλά επίπεδα ανεργίας, με έντονη ζήτηση για επαγγελματική κατάρτιση, εκπαίδευση και επιμόρφωση, και με υψηλό δημόσιο έλλειμμα, ενώ ταυτόχρονα πιέζει και το παραγωγικό σύστημα με υψηλό εξωτερικό έλλειμμα, με χαμηλό επίπεδο επενδύσεων, με παραγωγή μειωμένης ανταγωνιστικότητας και με χαμηλό, επίσης, επίπεδο καινοτομίας και συνεπώς παραγωγικότητας. Στις πιέσεις προς την κοινωνία πρέπει να

προστεθούν και εκείνες της δημογραφικής δομής (μείωση γεννήσεων, γήρανση πληθυσμού, έντονες μεταναστευτικές ροές από βαλκανικές γειτονικές χώρες), εκείνες που προέρχονται από τα αυξανόμενα επίπεδα κατανάλωσης, αλλά και εκείνες που πηγάζουν από την ανεξέλεγκτη αύξηση της ανεργίας. Τέλος, στις πιέσεις προς το παραγωγικό σύστημα πρέπει να προστεθούν εκείνες που οφείλονται στην αυξημένη ζήτηση των δημοσίων υπηρεσιών ως πηγής εργασίας που εξασφαλίζει σταθερότητα και ασφάλεια στην απασχόληση, εκείνες που προέρχονται από την αυξανόμενη ζήτηση των χαμηλής ποιότητας παροχών του ισχύοντος συστήματος κοινωνικής προστασίας και εκείνες που πηγάζουν από την αυξανόμενη ζήτηση υπηρεσιών για τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου του πληθυσμού. Είναι σαφές ότι η συνδυασμένη πιεστική συσσώρευση και επενέργεια του συνόλου των παραγόντων και διαπιστώσεων αυτών προσδίδουν εντελώς ξεχωριστά χαρακτηριστικά κρίσης στο σύνολο της περιφέρειας αυτής και, συνεπώς, οποιοδήποτε μοντέλο ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου δεν μπορεί να αποβεί αποτελεσματικό αν δε συνεκτιμήσει τα χαρακτηριστικά αυτά τόσο κατά την κατάστροψη όσο και κατά την εφαρμογή του.

5. Η ΟΚΕ θεωρεί, όμως, ότι η κατάστροψη του αναγκαίου και επιθυμητού μοντέλου ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου, δυσχερής, ασφαλώς, καθ'εαυτή, λόγω της πολύπλοκης διασύνθεσης του κοινοτικού χώρου, δεν μπορεί να είναι επιτυχής αν η προσπάθεια και οι συναφείς συζητήσεις περιορισθούν στο επίπεδο των κυβερνήσεων και των συλλογικών κοινοτικών οργάνων. Οι συζητήσεις πρέπει να διευρυνθούν και να επεκταθούν σε ολόκληρο το κοινωνικό σώμα, μέσω των οργανωμένων εκπροσωπήσεών του, που θα καταβάλλει τη συνεισφορά του, σε επίπεδο ιδεών, προτάσεων, προτεραιοτήτων και επιδιώξεών του, στην κοινή προσπάθεια οικοδόμησης του μοντέλου ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου.

6. Οι συζητήσεις αυτές οφείλουν να έχουν ως στόχο την επίτευξη αντίστοιχης κοινωνικής συμφωνίας που να περιλαμβάνει το σύνολο των κοινωνικών δυνάμεων. Η κοινωνική συμφωνία αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση για την κατάστροψη ενός αποτελεσματικού και αξιόπιστου μοντέλου ανάπτυξης και πρέπει να εκτείνεται από τον προσδιορισμό των όρων και των ορίων του μοντέλου και τις τυχόν αναγκαίες αναθεωρήσεις του στην πορεία του χρόνου, μέχρι τον καθορισμό των συγκεκριμένων διαδικασιών εφαρμογής και υλοποίησης των επιμέρους σημείων του μοντέλου ανάπτυξης.

7. Η επίτευξη της αναγκαίας κοινωνικής συμφωνίας (ή, έστω, η προσέγγιση σε βασικές συνιστώσες της) μέσω της επιβαλλόμενης εκτεταμένης, αναλυτικής και σε βάθος συζήτησης μεταξύ όλων των κοινωνικών ομάδων, προϋποθέτει τον προηγούμενο εντοπισμό τόσο των συγκλίσεων όσο και των αποκλίσεων σε συγκεκριμένες αναπτυξιακές στοχεύσεις και την επιδίωξη σύμπτωσης όλων των κοινωνικών φορέων σε ένα ελάχιστο επίπεδο κοινής προσπάθειας για την υλοποίηση των βασικών στόχων του μοντέλου ανάπτυξης. Επειδή η προσπάθεια έχει ήδη ξεκινήσει από το 1993 και πρόκειται να ολοκληρωθεί στα μέσα του 1999 (Γερμανική Προεδρία), εκτιμάται ότι υπάρχει ακόμη χρόνος για την εμπλοκή στη συζήτηση όλων των κοινωνικών φορέων.

B. Η ένταξη του ΣΑΚΧ στο πλαίσιο των λοιπών πολιτικών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Ε.)

1. Η ανάπτυξη του κοινοτικού χώρου και η συναφής κατάστροψη του αντίστοιχου μοντέλου δεν είναι δυνατόν να αποτελέσει ξεχωριστή ενότητα χωρίς τη διασύνδεσή της με τις λοιπές κοινοτικές πολιτικές. Αντιθέτως, το ΣΑΚΧ πρέπει να αποτελέσει οργανικό τμήμα της συνολικής πολιτικής της Ε.Ε. και αυτό προϋποθέτει την εναρμόνιση όλων των επιμέρους κοινοτικών πολιτικών. Η επιτυχία των στόχων της Ε.Ε. δεν μπορεί να διασφαλισθεί με την αυτονομία των επιμέρους πολιτικών της, αλλά μόνο με την εναρμόνιση και την προσαρμογή τους στον κοινό στόχο. Αυτά δε σημαίνουν ότι οι λοιπές πολιτικές της Ε.Ε. πρέπει να προσαρμοσθούν στις επιταγές της περιφερειακής ανάπτυξης, αλλά ότι πρέπει να εξαλειφθούν οι αντιφάσεις και οι συγκρούσεις των στόχων και των προτεινόμενων, από το σύνολο των κοινοτικών πολιτικών, μέτρων. Η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει ότι οι μεταβιβάσεις

εισοδήματος από την Ευρωπαϊκή Ένωση επιδρούν στο διαθέσιμο εισόδημα και, συνεπώς, μπορούν να αποτελέσουν αναπτυξιακό εργαλείο.

2. Η ανάγκη της εναρμόνισης των κοινοτικών πολιτικών καθίσταται εναργέστερη και από τη διαπίστωση ότι στο ΣΑΚΧ δεν επιχειρείται οποιαδήποτε σύνδεση της χωρικής ανάπτυξης με τις πολιτικές απασχόλησης της Ε.Ε., παρά τις σοβαρότατες επιπτώσεις των πολιτικών απασχόλησης τόσο στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής, όσο και στη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η παράλειψη αυτή αποτελεί σοβαρό μειονέκτημα του σχεδίου και ότι κρίνεται ιδιαίτερα εντυπωσιακή εάν συνεκτιμηθεί το γεγονός ότι οποιαδήποτε πρωτοβουλία χωρικής ανάπτυξης (ασχέτως αν αυτή αναφέρεται σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο) δεν μπορεί να είναι αποτελεσματική αφού αγνοεί τις αντίστοιχες επιπτώσεις της πολιτικής απασχόλησης.

3. Σοβαρή είναι και η παράλειψη σύνδεσης του ΣΑΚΧ με την πολιτική της Ε.Ε. για την Έρευνα και την Τεχνολογική Ανάπτυξη, πολύ περισσότερο μάλιστα, εάν ληφθεί υπόψη η τεράστια απόκλιση μεταξύ των Χωρών-Μελών στον τομέα αυτό. (Σύμφωνα με εκτιμήσεις, η απόκλιση αυτή φθάνει στο επίπεδο της σχέσης 1:13).

4. Η εισαγωγή του EURO, επίσης, αναμένεται να έχει επιπτώσεις στην προώθηση του ΣΑΚΧ. Παρά ταύτα, οι επιπτώσεις αυτές δεν εξετάζονται και συνεπώς δεν συνυπολογίζεται η βαρύτητά τους στη διαδικασία υλοποίησης του ΣΑΚΧ.

5. Ένα σημαντικό θέμα παραμένει η διεύρυνση της Ε.Ε. και οι επιπτώσεις της διεύρυνσης αυτής στη διαδικασία της χωρικής ανάπτυξης. Είναι σαφές ότι η διεύρυνση θα ωθήσει το κέντρο βάρους της Ε.Ε. προς την Ανατολή και προς μια νέα κατηγορία προβλημάτων: εκείνη που μέχρι σήμερα αντιμετώπιζαν οι χώρες της διεύρυνσης ως προβλήματα των εκτός της Ε.Ε. χωρών. Ταυτόχρονα, όμως, θα εκτοπίσει μια κατηγορία προβλημάτων που αντιμετωπίζουν ακόμα χώρες του σημερινού κοινοτικού χώρου και κυρίως οι χώρες του Νότου. Η διπλή αυτή μετατόπιση είναι ευνόητο να οδηγήσει σε μία νέα πολιτική ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου σε βάρος των χωρών του Νότου. Η Ο.Κ.Ε. πιστεύει ότι στο Σχέδιο Ανάπτυξης του Κοινοτικού Χώρου θα πρέπει να προβλεφθούν ειδικές μεταβατικές ρυθμίσεις που θα αντιμετωπίζουν κατά προτεραιότητα τα προβλήματα του υφιστάμενου σήμερα κοινοτικού χώρου, με βαθμιαία προσαρμογή των ρυθμίσεων στις ανάγκες ανάπτυξης μελλοντικά του συνόλου του κοινοτικού χώρου. Εξάλλου, η διεύρυνση της Ε.Ε. και προς την περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Κύπρος) μπορεί να αποδειχθεί ευεργετική, αφού θα αντιρροπήσει σε κάποιο βαθμό, την επέκταση του κοινοτικού χώρου προς τις χώρες της ηπειρωτικής Ανατολικής Ευρώπης.

Γ. Συμμετοχή στη σύνθεση και εξασφάλιση χρηματοδότησης του δικτύου παρατηρητηρίων της χωρικής ανάπτυξης του κοινοτικού χώρου

1. Η προβλεπόμενη σύσταση του ESPON (European Spatial Planning Observatory Network) δεν συνοδεύεται από τη διευκρίνιση ότι στη σύνθεσή του θα ληφθεί μέριμνα να περιληφθούν και εκπρόσωποι των κοινωνικών φορέων. Ασφαλώς, το "Δίκτυο" δεν έχει πολιτικό αλλά καθαρώς τεχνοκρατικό χαρακτήρα, όμως η ανάγκη ύπαρξης δυνατότητας άμεσης πρόσβασης στα συλλεγόμενα στοιχεία σε συνδυασμό και με τον καθορισμό των προτεραιοτήτων και των συντελεστών βαρύτητας ως προς τα αξιολογούμενα εκάστοτε κριτήρια, καθιστούν εν μέρει και πολιτική τη λειτουργία του και, συνεπώς, επιβάλλεται η συνθετική, με τη συμμετοχή και των κοινωνικών φορέων, στελέχωσή του.

2. Εξάλλου, η λειτουργία του ESPON προϋποθέτει την αντίστοιχη πρόβλεψη και των αναγκαίων κονδυλίων. Μέχρι σήμερα, δεν έχει προωθηθεί οποιαδήποτε σχετική πρόβλεψη. Συνεπώς, με συνεκτίμηση και των αδιαμφισβήτητων δεδομένων ότι ουδεμία χωρική ανάπτυξη μπορεί να προωθηθεί χωρίς την προηγούμενη συλλογή και αξιοποίηση των σχετικών στοιχείων και ότι το έργο της συλλογής και σύνθεσης αυτών των στοιχείων απαιτεί υπολογίσιμο χρόνο, είναι ευνόητο να διατυπώνεται η ανησυχία για τις πραγματικές δυνατότητες χωρικής ανάπτυξης στην Ε.Ε.

III. Αναλυτικές παρατηρήσεις

A. Στο πρώτο επίσημο σχέδιο έκθεσης του ΣΑΚΧ αναφέρονται ως θεμελιώδη σημεία αφετηρίας για την ανάπτυξη μίας ολοκληρωμένης ευρωπαϊκής στρατηγικής χωρικής ανάπτυξης ορισμένα βασικά γεωγραφικά χαρακτηριστικά του ευρωπαϊκού χώρου, καθώς και μία σειρά από στοιχεία όσον αφορά στις δημογραφικές τάσεις, στις οικονομικές τάσεις και στις περιβαλλοντικές τάσεις. Τα γεωγραφικά δεδομένα είναι αδιαμφισβήτητα. Οι εκτιμήσεις των τάσεων που αναλύονται, ωστόσο, δεν έχουν εξειδικευτεί με κύριο γνώμονα τα δεδομένα που χαρακτηρίζουν τις χώρες της Νότιας Ευρώπης με αποτέλεσμα να καθίστανται ανεπαρκείς ως αξιόπιστη αφετηρία συζήτησης. Τα εκτιμώμενα μεγέθη προσεγγίζονται στο σύνολό τους, πράγμα το οποίο αναπόφευκτα αποκλείει ή προσδίδει μικρότερη σημασία στην προβολή των ιδιομορφιών των επιμέρους περιφερειακών ενότητων. Με κριτήριο τη μείωση των περιφερειακών ανισοτήτων θα πρέπει να καταβληθεί ιδιαίτερη προσπάθεια περαιτέρω ανάλυσης και αξιολόγησης των επιπτώσεων των κοινοτικών πολιτικών στις μειονεκτικές περιοχές του κοινοτικού χώρου.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί, συνεπώς, πως μία βαθύτερη συζήτηση των επιμέρους δημογραφικών ζητημάτων, ως διαφορετική αφετηρία για συζήτηση, μπορεί να επαναπροσανατολίσει τη συζήτηση της χωρικής ανάλυσης γύρω από τα συμφωνηθέντα κριτήρια, βάσει των οποίων έχει αναπτυχθεί το κείμενο μέχρι τώρα. Το ίδιο ζήτημα ισχύει και για την ανάλυση των οικονομικών και περιβαλλοντικών τάσεων. Τα βασικά δεδομένα για τη συζήτηση πρέπει να προσεγγιστούν διαφορετικά έτσι ώστε να καλύπτουν τις επιμέρους ιδιομορφίες της κοινοτικής περιφέρειας και να προβάλλουν στην επιφάνεια τα ζητήματα εκείνα που επηρεάζουν τη χωρική εξισορρόπηση της Ευρώπης και ως προς την ανταγωνιστικότητά της, αλλά και ως προς την οικονομική και κοινωνική της συνοχή.

Η Ο.Κ.Ε. σημειώνει τη διαφορά μεταξύ χωρικής και χωροταξικής ανάλυσης. Η χωρική ανάπτυξη υπερβαίνει την έννοια της χωροταξίας. Η χωροταξία είναι συνδεδεμένη, κατ' αρχήν, με τη γεωγραφική διάσταση. Η χωρική ανάπτυξη ωστόσο, είναι σύνθετη έννοια: περιλαμβάνει τόσο τη γεωγραφική όσο και την οικονομική αλλά και την κοινωνική διάσταση. Εξάλλου, τα γεωγραφικά χαρακτηριστικά μίας περιοχής:

- θεωρούνται ως προϋπόθεση κατανόησης των χωροταξικών της προοπτικών και
- αποτελούν στοιχεία αφετηρίας για την κατάστρωση των αναπτυξιακών της σχεδιασμών και προδιαγράφουν τις αντίστοιχες προσφορότερες αναπτυξιακές επιλογές και κατευθύνσεις.

Τα ανωτέρω καταδεικνύουν ότι ο καθορισμός και η εξειδίκευση της δημοσιονομικής αλλά και της κοινωνικής πολιτικής δεν μπορούν να σχεδιασθούν χωρίς συνεκτίμηση και των χωροταξικών χαρακτηριστικών της συγκεκριμένης περιοχής. Τα κριτήρια τα οποία οριοθετούν το πλαίσιο συζήτησης του ΣΑΚΧ ή επιπλέον κριτήρια που θα θεωρηθούν ως ουσιώδεις παράγοντες-άξονες για τη συζήτηση, διευκολύνουν οργανωτικά τη συζήτηση των θεμάτων που αποσκοπεί σε μία τυπολογία περιοχών και στη συνέχεια σε μία αποτίμηση επιπτώσεων στο χώρο μακροχρόνιων ευρωπαϊκών πολιτικών.

B. Η Ο.Κ.Ε. επισημαίνει τα παρακάτω: (όπου αναφέρονται στα παρακάτω οι σελίδες, αφορούν στο κύριο κείμενο του ΣΑΚΧ).

1. Ιδιομορφίες των ελληνικών χωρικών χαρακτηριστικών.

Η γεωγραφική ασυνέχεια και η απόσταση της Ελλάδας από τον πυρήνα της Ε.Ε. θα διαφοροποιεί τόσο τις ανάγκες για την κοινοτική πολιτική, όσο και τις επιπτώσεις της κοινοτικής παρέμβασης όσον αφορά στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό συνδυαζόμενο με το ότι εξωτερικά χερσαία σύνορα της Ε.Ε. συμπίπτουν με αυτά της Ελλάδας, είναι μια ιδιομορφία των ελληνικών χωρικών χαρακτηριστικών που πρέπει να ληφθεί υπόψη. Η μετακίνηση πληθυσμών (διακρατική ή και εσωτερική μετανάστευση) διαφοροποιεί τον ενεργό πληθυσμό (που περιλαμβάνει και τους μετανάστες) από το μόνιμο πληθυσμό (που δεν περιλαμβάνει τους μετανάστες). Έτσι, το κατά κεφαλήν εισόδημα, μετρούμενο με βάση το μόνιμο πληθυσμό, εμφανίζεται, ψευδώς, υπερεκτιμημένο. Το εισόδημα των μεταναστών

ενισχύει άλλες περιοχές.

2. Ισότητα πρόσβασης στις υποδομές και στη γνώση (σελ. 61-65).

Μία συντονισμένη παρέμβαση θα μπορούσε να συνεισφέρει στην άρση του υφιστάμενου καθεστώτος απομόνωσης και των επιπτώσεων στην ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, επιτρέποντας την εύκολη πρόσβαση των συντελεστών ανάπτυξης της όχι μόνον στις αγορές που έχουν ήδη απελευθερωθεί από τις αρχές της δεκαετίας, αλλά και στις νέες εξίσου σημαντικές, των οποίων η επικείμενη απελευθέρωση, θα αποτελέσει σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα για τους έχοντες πρόσβαση σε αυτές.

Έτσι, το επιχειρηματικό δυναμικό της χώρας μας θα είναι σε θέση να εκμεταλλευθεί τα πλεονεκτήματα μιας ελεύθερης αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας, φυσικού αερίου και τηλεπικοινωνιών, ενώ ιδιαίτερης σημασίας θεωρείται και η δυνατότητα πρόσβασης στα διαμορφούμενα δίκτυα υποδομών κατάρτισης.

Η Ο.Κ.Ε. προτρέπει την Επιτροπή Χωρικής Ανάπτυξης να προχωρήσει στη σύλληψη και σχεδίαση διευρωπαϊκών έργων δυναμένων να υπηρετήσουν τις παραπάνω ανάγκες. Επιπροσθέτως, θεωρεί απαραίτητο να διερευνηθεί η δυνατότητα υλοποίησης δράσεων που θα προκύψουν μέσα από το υπάρχον διαδικαστικό πλαίσιο σε κοινοτικό, εθνικό και τοπικό επίπεδο.

3. Αλλαγές όσον αφορά στις μεταφορές, στις επικοινωνίες και στη γνώση (σελ. 27-35).

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η ανάπτυξη των περιοχών που αποτελούν εξωτερικά σύνορα τη Ευρωπαϊκής Ένωσης, σε συνδυασμό με τη συμπλήρωση-ολοκλήρωση των διασυνδέσεων που αυτή τη στιγμή είτε απουσιάζουν παντελώς, είτε εμφανίζουν σημαντικές ελλείψεις, συνιστούν για την Ελλάδα δύο τομείς απόλυτης προτεραιότητας. Στα παραπάνω πρέπει να συνυπολογισθούν τόσο ο νησιωτικός όσο και ο ορεινός χαρακτήρας μεγάλου μέρους της ελληνικής επικράτειας που προκαλούν πρόσθετες δυσχέρειες ως προς τις εσωτερικές επικοινωνίες, τις μεταφορές αλλά και της προσπελασιμότητας στα κέντρα της γνώσης. Οι οποιοσδήποτε αλλαγές στους προαναφερόμενους τομείς θα πρέπει να λάβουν τις ιδιαιτερότητες αυτές του ελλαδικού χώρου σοβαρά, έτσι ώστε να αναδειχθούν οι παράγοντες αυτοί κατά τρόπο που θα προβάλλει την αναπτυξιακή δυναμική των ελληνικών περιφερειών.

4. Περιβαλλοντικές τάσεις/ Περιβαλλοντική προστασία (σελ. 18, 23, 37, 38, 47).

Η αειφόρος αναπτυξιακή διαδικασία είναι αποτέλεσμα μίας ισορροπημένης σχέσης μεταξύ ανάπτυξης, φυσικού περιβάλλοντος και φυσικών πόρων. Δεν πρόκειται απλώς για μία διαδικασία ανάπτυξης που δεν μολύνει το περιβάλλον, αλλά για έναν τρόπο ανάπτυξης που χρησιμοποιεί τους φυσικούς πόρους με επίγνωση της σπανιότητάς τους και με πρόνοια για τις επόμενες γενεές. Η Ο.Κ.Ε. σημειώνει ότι το περιβάλλον επιδρά εντονότερα στις προοπτικές ανάπτυξης στρατηγικών τομέων της οικονομίας μας όπως ο τουρισμός, ο αγροτικός τομέας, ο ενεργειακός τομέας κ.ο.κ. Επίσης, μία αειφόρος αναπτυξιακή πορεία επιτυγχάνεται με την υιοθέτηση μίας περιβαλλοντικής πολιτικής που διαφυλάσσει και τα συμφέροντα του καταναλωτή.

Επίσης, σημειώνεται ότι η Ελλάδα διαθέτει μία τεράστια βιοποικιλότητα, εξαιρετικά εύθραστη στις αναπτυξιακές παρεμβάσεις. Ειδικότερα, για τον ελληνικό χώρο πρέπει να σημειωθούν: η εντατικοποίηση της γεωργίας λόγω της μικρής έκτασης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων και του μεγάλου σχετικά αριθμού αγροτών (η οποία οδηγεί σε εξάντληση των εδαφών και των υπόγειων υδάτων σε πολλές περιοχές της χώρας), η συγκέντρωση των βιομηχανικών δραστηριοτήτων σε ελάχιστα αστικά κέντρα (κυρίως στην περιοχή Αθήνας και Θεσσαλονίκης), η πλημμελής περιβαλλοντική προστασία, η άναρχη δόμηση και η απουσία αυστηρής νομοθεσίας για τις χρήσεις γης κ.λπ. Η Ο.Κ.Ε. συνεπώς, θεωρεί ότι η Ελλάδα έχει μεγαλύτερη δυσκολία ενσωμάτωσης της αειφορίας και της περιβαλλοντικής προστασίας στην αναπτυξιακή της διαδικασία, από αυτήν των άλλων Χωρών-Μελών της Ε.Ε.

5. Κινητικότητα πληθυσμών σε σχέση με την απασχόληση.

Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι το κείμενο του ΣΑΚΧ θα έπρεπε να αντιμετωπίζει το θέμα αυτό ως αυτοτελές ζήτημα. Με δεδομένο πως η Ελλάδα αποτελεί εξωτερικά χερσαία σύνορα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά παράλληλα έχοντας υπόψη το ζήτημα των οικονομικών προσφύγων, η Ο.Κ.Ε. εκτιμά πως το θέμα της κινητικότητας των πληθυσμών θα έπρεπε να συζητηθεί στο πλαίσιο της χωρικής ανάλυσης και πολιτικής, σε ειδικό κεφάλαιο. Επίσης, επειδή ο ελληνικός μη-αστικός χώρος δεν περιλαμβάνει πολλές δραστηριότητες εκτός της γεωργίας και με δεδομένο πως η γεωργία τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε κρίση, που ουσιαστικά οδηγεί σε βαθύτατες αναδιαρθρώσεις σε ευρωπαϊκή αλλά και παγκόσμια κλίμακα, απαιτείται κατάλληλη αναπτυξιακή πολιτική που θα θίγει και τα συνεπακόλουθα της κινητικότητας των πληθυσμών στο γεωργικό τομέα.

6. Κοινωνική συνοχή.

Τα προβλήματα της κοινωνικής συνοχής είναι εντονότερα ειδικότερα στις περιοχές σε κρίση, δηλαδή στις περιοχές που χαρακτηρίζονται από έντονα συμπτώματα αποσύνθεσης του παραγωγικού δυναμικού και αδυναμίας προσαρμογής τους σε εναλλακτικές ανταγωνιστικές παραγωγικές διαδικασίες. Οι δριμύτατες συνέπειες της κοινωνικής αποσύνθεσης στις περιοχές αυτές επανατροφοδοτούν το πρόβλημα, δημιουργώντας πολλαπλασιαστικές επιπτώσεις που δυσχεραίνουν ακόμα περισσότερο την κατάσταση. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί πως τα σχετικά προτεινόμενα μέτρα πολιτικής θα πρέπει να είναι προσανατολισμένα στην κατεύθυνση άμβλυνσης των συνεπακόλουθων προβλημάτων.

7. Χωρική προσέγγιση και σχεδιασμός μέτρων πολιτικής που να συνδέεται άμεσα με τις λοιπές εθνικές και κοινοτικές πολιτικές.

Η βελτίωση της λειτουργικότητας του χώρου, με δεδομένη την καθυστέρηση των μακροοικονομικών και άλλων διαρθρωτικών χωρικών δεικτών, για μία χώρα όπως η Ελλάδα, δεν μπορεί να αποτελέσει ένα αυτόνομο αντικείμενο εξέτασης. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι τα σχετικά μέτρα πολιτικής πρέπει να συνδεθούν με τις λοιπές πολιτικές που επιδρούν στο χώρο, έτσι ώστε να αναδεικνύεται μία προστιθέμενη αξία συμπληρωματικότητας μεταξύ των εθνικών και κοινοτικών προτεραιοτήτων.

8. Η γεωγραφική θέση της Ελλάδας δημιουργεί την ανάγκη για αυξημένη παροχή εθνικής ασφάλειας.

Η Ο.Κ.Ε. υπογραμμίζει ότι ο παράγων της επιβάρυνσης της εθνικής ασφάλειας, πέραν των αρνητικών του επιπτώσεων στον κρατικό προϋπολογισμό, αποκτά και ένα είδος αυτοτέλειας και επιδρά αφ' εαυτού σε κάθε μορφής εξέλιξη (οικονομική, κοινωνική, δημογραφική), με συνέπεια τη συσσώρευση φαινομένων μετανάστευσης του πληθυσμού σε άλλες περιοχές, μείωσης των γεννήσεων, αποφυγής νέων επενδύσεων, περιορισμού της επιχειρηματικής δραστηριότητας, αγροτικής υποεκμετάλλευσης των αντίστοιχων πόρων, εγκατάλειψης περιοχών κ.λπ. θέτοντας περιοριστικούς όρους στις αναπτυξιακές διαδικασίες. Η διάσταση αυτή της εθνικής ασφάλειας στερεί, εξάλλου, από την Ελλάδα σημαντικές πλουτοπαραγωγικές πηγές από άλλες χρήσεις, αλλά και θέτει περιορισμούς ως προς τις εναλλακτικές χρήσεις αυτών. Συνεπώς η Ελλάδα, λόγω της γεωγραφικής της θέσης, είναι σε μειονεκτικότερη θέση από τους λοιπούς κοινοτικούς της εταίρους.

9. Το δίκτυο αστικών οικισμών της Ελλάδας πάσχει από μία ανισορροπία με λίγα μεγάλα αστικά κέντρα και πολλές μικρές πόλεις.

Η τεράστια ανάπτυξη της Αθήνας και δευτερευόντως της Θεσσαλονίκης και Πάτρας στη μεταπολεμική περίοδο, στέρησε από τις άλλες ελληνικές πόλεις τη δυνατότητα να αναπτυχθούν, ώστε να αποτελέσουν ισχυρούς πόλους έλξης για τις αγροτικές περιοχές που τις περιβάλλουν. Έτσι, το δίκτυο των αστικών κέντρων στη χώρα μας παρέμεινε προβληματικό, παρουσιάζοντας έντονη ανισορροπία μεταξύ Αθήνας-Θεσσαλονίκης, που συγκεντρώνουν πάνω από το 50% του πληθυσμού της χώρας και πάνω από το 70% των βιομηχανικών δραστηριοτήτων και των υπολοίπων πολύ μικρότερων αστικών κέντρων. Παρά την τάση εξισορρόπησης που παρατηρείται στη δεκαετία του '80 και του '90, η ανισορροπία παραμένει, με αποτέλεσμα οι πολλές μικρές πόλεις της χώρας μας (κάτω των

100.000 κατοίκων), να μην είναι σε θέση να εξισορροπίσουν τη χωροταξική οργάνωση της χώρας μας.

Στα παραπάνω θα πρέπει να προστεθεί και η ισχυρή τάση απερήμωσης των ορεινών και απομακρυσμένων περιοχών από μόνιμους κατοίκους, που τα τελευταία χρόνια παίρνει ανησυχητικές διαστάσεις σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, όπου σε αντίστοιχες περιοχές έχουν αναπτυχθεί δραστηριότητες που συγκρατούν τον τοπικό πληθυσμό (τουρισμός, βιοτεχνία, ποιοτική γεωργία κ.λπ.). Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί πως μία ολοκληρωμένη χωρική ανάλυση θα πρέπει να λάβει υπόψη της το χαρακτηριστικό αυτό και τις επιπτώσεις που έχει στην αναδιάρθρωση του αγροτικού χώρου.

10. Κυριαρχία του αγροτικού τομέα στις περισσότερες περιοχές της Ελλάδας.

Στην Ελλάδα, όχι μόνο το ποσοστό του ενεργού αγροτικού πληθυσμού είναι το υψηλότερο σε σχέση με τις άλλες Χώρες-Μέλη της Ε.Ε. (περίπου 20% έναντι 5-6% στην Ε.Ε.), αλλά επιπλέον οι δραστηριότητες του αγροτικού τομέα, εξαπλώνονται σχεδόν ολοκληρωτικά στον ελληνικό γεωγραφικό χώρο. Αυτό συμβαίνει επειδή οι άλλες δραστηριότητες του δευτερογενούς και του τριτογενούς τομέα είναι συγκεντρωμένες στους νομούς Αττικής και Θεσσαλονίκης. Έτσι, σε καμία άλλη ευρωπαϊκή χώρα δεν υπάρχουν περιοχές (νομοί), όπου ο αγροτικός τομέας απασχολεί το 30-50% του πληθυσμού, όπως συμβαίνει στην Ελλάδα. Στα άλλα Κράτη-Μέλη της Ε.Ε. τα αστικά-βιομηχανικά κέντρα είναι περισσότερο ισόρροπα κατανομημένα στο γεωγραφικό τους χώρο, με αποτέλεσμα ο αγροτικός τομέας να μην αποτελεί την κύρια απασχόληση και τη βασική πηγή εισοδημάτων.

Αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης είναι ότι ολόκληροι νομοί της Ελλάδας, όπου δεν υπάρχουν παρά ελάχιστες βιομηχανικές-βιοτεχνικές δραστηριότητες, να εξαρτώνται πλήρως σχεδόν από τον αγροτικό τομέα και κατά συνέπεια από την Κοινή Αγροτική Πολιτική (Κ.Α.Π.). Υπάρχουν δηλαδή νομοί της χώρας, π.χ. Καρδίτσα, Λάρισα, κ.α. όπου η Κ.Α.Π. συμβάλλει κατά 50-60% στο αγροτικό τους εισόδημα, όταν το αγροτικό εισόδημα αποτελεί στους νομούς αυτούς το 25-30% του συνολικού εισοδήματος.

Είναι γεγονός ότι παρόμοια εξάρτηση περιοχών από την Κ.Α.Π., με την εξαίρεση ορισμένων περιοχών της Ν. Ιταλίας, σε λιγότερο, ωστόσο, βαθμό, δεν εμφανίζεται σε άλλες περιοχές της Ε.Ε. Συνεπώς, η Ο.Κ.Ε. θεωρεί πως οποιαδήποτε αλλαγή στην εφαρμογή της Κ.Α.Π. (μείωση δαπανών λόγω διεύρυνσης, μείωση επιπέδου προστασίας λόγω GATT κ.λπ.), θα έχει άμεσες επιπτώσεις στην ευημερία πολλών ελληνικών περιοχών.

11. Η Ο.Κ.Ε. θεωρεί ότι η ενσωμάτωση των πιο πάνω αρχών και διαπιστώσεων στις εθνικές πολιτικές των Κρατών-Μελών, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή προσέγγιση των στόχων της χωρικής ανάπτυξης. Με τον τρόπο αυτό, άλλωστε, τα Κράτη-Μέλη συνεπικουρούν τα ευρωπαϊκά συλλογικά όργανα και τις αντίστοιχες κοινοτικές πολιτικές στην προσπάθεια τους για την ισόρροπη και κοινωνικά δίκαιη ανάπτυξη του συνολικού κοινοτικού χώρου.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΤΗΣ Ο.Κ.Ε.

Καθηγητής Β. ΣΚΟΥΡΗΣ